

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kivimäki, Mirka; Karila, Kirsti; Alasuutari, Maarit

Title: Perhepäivähoito- ja päiväkotit-instituutio varhaiskasvatuksen kunnallisten viranhaltijoiden puheessa

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat, 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kivimäki, M., Karila, K., & Alasuutari, M. (2021). Perhepäivähoito- ja päiväkotit-instituutio varhaiskasvatuksen kunnallisten viranhaltijoiden puheessa. *Kasvatus*, 52(2), 180-193.
<https://doi.org/10.33348/kvt.111438>



MIRKA KIVIMÄKI – KIRSTI KARILA – MAARIT ALASUUTARI

Perhepäivähoito- ja päiväkotinstituutio varhaiskasvatuksen kunnallisten viranhaltijoiden puheessa

Kivimäki, Mirka – Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit. 2021. PERHEPÄIVÄHOITO- JA PÄIVÄKOTI-INSTITUUTIO VARHAISKASVATUKSEN KUNNALLISTEN VIRANHALTIJOIDEN PUHEESSA. *Kasvatus* 52 (2), 180–193.

Tutkimuksessa tarkasteltiin perhepäivähoito- ja päiväkotinstituutioiden tuottamista varhaiskasvatuksesta vastaavien kunnallisten viranhaltijoiden puheessa. Tutkimus tehtiin kymmenessä suomalaisessa kunnassa, ja aineistona käytettiin teemahaastatteluja (N=42). Perhepäivähoito ja päiväkotitoiminta ymmärrettiin diskursiivisen institutionalismin näkökulmasta sosiaalisina käytäntöinä, joiden merkitykset ilmenevät ja muuttuvat varhaiskasvatuksen instituutioiden kielenkäytössä. Aineistoa analysoitiin diskursiivisesti, ja puheesta erotettiin vaihtelevia tapoja puhua perhepäivähoidosta ja päiväkotitoiminnasta. Löydetyissä puhetavoissa perhepäivähoidolle ja päiväkotitoiminnalle tuotettiin erilaiset tehtävät ja käyttäjät. Tulokset osoittavat, että yhdenmukaisesta lainsäädännöstä huolimatta perhepäivähoito ja päiväkotitoiminta asettuvat keskenään erilaisiin aseisiin puheessa, jolla perustellaan varhaiskasvatuksen järjestämistä kunnissa. Tutkimus nostaa esille kysymyksen näiden kahden instituution asemasta tulevaisuudessa osana suomalaista varhaiskasvatusta ja sen kehittämistä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, perhepäivähoito, päiväkodit, instituutiot, diskurssitutkimus

Johdanto

Suomalainen päivähoito ja varhaiskasvatus on päivähoitolain säätämistä lähtien jaettu päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon. Päiväkotitoiminta rakentui aikaisemman lastentarhatoiminnan perustalle samalla, kun

perhepäivähoito vähitellen siirsi yksityisiin sopimussuhteisiin perustuvan päivähoiton julkisen säätelyn piiriin. (Välimäki 1999.) Käytännön toimintaympäristöinä perhepäivähoito ja päiväkotitoiminta ovat erilaisia, mutta niitä on alusta asti ohjannut sama

lainsäädäntö (Laki lasten päivähoidosta 1973; Varhaiskasvatustalaki 2018). Vaikka perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan erilaisuus on tunnistettu (Parrila 2002; Välimäki 2018), toistaiseksi ei ole tutkittu sitä, millaisia tehtäviä näille toimintamuodoille asetetaan ja millaisena varhaiskasvatusinstituutio tältä osin tuotetaan. Tutkimuksemme pureudutaan tähän tiedontarpeeseen.

Tätä nykyä perhepäivähoitoa ja päiväkotitoimintaa säätelevät varhaiskasvatustalaki (2018) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2018). Nämä asiakirjat on vastikään uudistettu, ja ne asemoivat varhaiskasvatuksen tehtävät aiempaa (Laki lasten päivähoidosta 1973; Stakes 2005) vahvemmin osaksi kasvatus- ja koulutusinstituutiota. Tätä tehtäväpainotusta heijastaa myös varhaiskasvatuksen hallinnonalan siirto sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön vuonna 2013. Viime aikojen kansainvälinen keskustelu koulutuksen tasa-arvosta ja kaikkien lasten yhtäläisestä oikeudesta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen (esim. Heckman 2011; Morabito, Vandenbroeck & Roose 2013) tulee tuoreissa ohjausdokumenteissa ja hallinnon muutoksessa myös esille. (Karila 2016.)

Kunnat vastaavat perhepäivähoito- ja päiväkotipalveluista alueellaan, ja ne voivat kunnallisen itsehallinnon (Kuntalaki 2015; Suomen perustuslaki 1999) mukaisesti päättää, miten ne nämä palvelut asukkaalleen järjestävät. Kuntien varhaiskasvatusta koskevassa päätöksenteossa keskeisiä toimijoita ovat sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen johtavat viranhaltijat. Tässä artikkelissa tarkastelemme näiden viranhaltijoiden perhepäivähoitoa ja päiväkotitoimintaa koskevia puhetapoja ja niissä perhepäivähoito- ja päiväkoti-instituutioille muodostuvia yhteiskunnallisia tehtäviä (Alasuutari 2015; Schmidt 2008). Puhetapojen voi ymmärtää heijastavan tulkintoja, joilla paikallista politiikkaa on voitu ja voidaan tulevaisuudessa perustella.

Tutkimuksemme teoreettisena viitekehyksenä on diskursiivinen institutionalismi, joka auttaa ymmärtämään ja selittämään

instituutioiden muutosta ja jatkuvuutta (Schmidt 2008). Se, millaisia perhepäivähoitoa ja päiväkotitoimintaa ovat, miten ne muuttuvat tai jatkuvat, ei ole vain suoraan pääteltävissä näissä palveluissa toimivien ihmisten rationaalista toiminnasta, vaan tulkinnat palveluista ja niiden tehtävistä rakentuvat vaihtelevien yhteiskunnallisten ajattelutapojen sekä instituutioissa tapahtuvan vuorovaikutuksen ja kielenkäytön välisessä dynamiikassa. (Alasuutari 2009, 2015; Schmidt 2008.) Siksi suuntaamme tutkimuksellisen huomion perhepäivähoitoon ja päiväkotitoimintaan liittyvään puheeseen ja kielenkäyttöön.

Institutionaalisina toimijoina sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen viranhaltijat kertovat perhepäivähoidosta ja päiväkotitoiminnasta tietyillä kielellisillä tavoilla. Schmidtä (2008) mukaillen katsomme, että palvelujen kuvauksissaan viranhaltijat ikään kuin neuvottelevat yhteistä kieltä näistä toimintamuodoista. Neuvotteluissa merkitykset ”kamppailevat”, jolloin jotkut merkitykset saavat hallitsevan aseman, jotkut jäävät vähemmälle huomiolle. Siten puheessa jäsenetään ja järjeitetään perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan olemus; se, kenelle ne on tarkoitettu ja millaisia tavoitteita varten. Tutkimalla viranhaltijapuhetta diskursiivisen institutionalismin näkökulmasta saamme tietoa tavoista, joilla puheessa rakennetaan todellisuutta perhepäivähoidosta ja päiväkotitoiminnasta sekä siitä, millaisia varhaiskasvatuksen tehtäviä ne tuottavat. (Alasuutari 2015; Juhila & Suoninen 2016; Schmidt 2008; Suoninen 2016a.)

Tutkimuksemme kiinnittyy kasvatus- ja koulutuspoliittiseen ja kasvatus- ja koulutusinstituutioiden tehtäviä koskevaan tieteelliseen keskusteluun. Viime vuosina useissa tutkimuksissa on havaittu yhdenmukaistumista lastenhoito- ja varhaiskasvatuspolitiikkojen diskursseissa yli kansallisten rajojen (Campbell-Barr & Bogati 2017; Karila 2012; Mahon, Anttonen, Bergqvist, Brennan & Hobson 2012). Lasten osallistumista varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen

oppimiselle painotetaan enenevästi. Erityisesti länsimaissa varhaiskasvatus nähdään sijoituksena tulevaisuuteen ja palveluna, joka tukee kansalaisten demokraattista osallisuutta ja lasten oikeutta oppimiseen ja kasvatukseen. (Heckman 2011; OECD 2017.) Suomalaisen varhaiskasvatuksen hallinnon, lainsäädännön ja opetussuunnitelman tuoret muutokset heijastelevat näitä ajattelutapoja (Karila 2016).

Vaikka varhaiskasvatuksen tulkinta on kansainvälisesti yhdenmukaistunut, tutkimukset osoittavat, että varhaiskasvatus on moniulotteinen ja jännitteinen ilmiö ylikansallisen, kansallisen ja paikallisen välillä (Campbell-Barr & Nygård 2014; Lundkvist, Nyby, Autto & Nygård 2017). Edellä kuvattujen vahvojen globaalien diskurssien on havaittu paikallistuvan erilaisiksi perusteluiksi ja ratkaisuiksi, jotka ilmentävät varhaiskasvatukseen liittyvien merkitysten vaihtelua (Alasuutari & Alasuutari 2012; Lundkvist ym. 2017; Mahon ym. 2012). Varhaiskasvatuksen tehtäviä tulkitaan myös historiallisesti kerrostuneina; päivähoitoinstituution syntyvaiheissa painottunut työvoimapoliittinen tehtävä on mukana nykyisissäkin varhaiskasvatusinstituution tulkinnoissa, mutta se on saanut rinnalleen varhaiskasvatusta lapsille suunnattuna palveluna painottavan tulkinnan (Karila 2012, 2016). Varhaiskasvatus kiinnittyy siis historiallis-kulttuuriseen kontekstiinsa, joka asettaa ehtoja sille, millaiseksi varhaiskasvatuksen tehtävä ja tarkoitus tuotetaan (Campbell-Barr & Bogatić 2017).

Viime aikojen suomalaisessakin keskustelussa varhaiskasvatuksen painotukset ovat vaihdelleet. Varhaiskasvatukseen asetettiin vuosina 2016–2018 subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajausta (Laki varhaiskasvatustalain muuttamisesta 2016), mikä nosti uudelleen esiin vanhempien työn tai opiskelun kokoaikaisen varhaiskasvatusoikeuden kriteerinä (Lundkvist ym. 2017). Tämä rajausoikeus kuitenkin purettiin 1.8.2020 lukien (Hallituksen esitys HE 34/2019 vp). On myös havaittu, että erilaisissa kunnissa painotetaan varhaiskasvatuksen tehtäviä eri tavoin (Fjällström 2018; Karila, Eerola, Alasuutari, Kuukka

& Siippainen 2017). Lisäksi pienten lasten hoidon ratkaisut, varhaiskasvatuspalveluista käytävä keskustelu ja naisten asema kytkeytyvät meillä tiiviisti kotihoidontukijärjestelmään (Repo 2009). Pienten lasten varhaiskasvatuksessa on korostettu hoivaa sekä aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta, kun taas isommat lapset on nähty aktiivisina vertaisryhmätoimijoina ja siten ohjatun, ryhmämuotoisen varhaiskasvatuksen tarvitsijoina (Rutanen & Karila 2013).

Perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan tarkastelu sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen viranhaltijoiden puheessa tarjoaa yhden tavan hahmottaa varhaiskasvatuksen kulttuurisia ulottuvuuksia ja ymmärtämisen ehtoja. Mielenkiinto kotimaisessa perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan tutkimuksessa on paljolti kohdistunut siihen, mitä näiden palveluiden toiminnassa tapahtuu (Alho-Kivi 1999; Alila ym. 2014; Parrila 2002; Tikka 2007). Toimintamuotojen historiaa on myös tarkasteltu (Kinos 2008; Niiranen & Kinos 2001; Välimäki 1999, 2018). Näissä tutkimuksissa hahmottuu erityisesti perhepäivähoidon asema muusta varhaiskasvatuksesta erillisenä toimintamuotona ja päiväkotitoiminnan kahtalainen tehtävä sekä kasvatus- että sosiaalipalveluna. Nyt varhaiskasvatuksesta käytävä vilkas globaali keskustelu ja kansalliset muutokset kohdistavat varhaiskasvatukseen uudenlaisia vaatimuksia tulevaisuuden investointina, kasvatus- ja opetuspalveluna sekä tasa-arvon ja osallisuuden edistäjänä. Tutkimuksestamme saatava tieto tarjoaa tähän keskusteluun tärkeän, mutta aiemmin tutkimattoman näkökulman.

Erilaiset palvelut

Vaikka perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan tavoitteita ohjaa yhdenmukainen lainsäädäntö ja opetussuunnitelma, niiden toimintaympäristöt ovat erilaiset. Laki säättää eri tavoin näiden palvelujen lapsiryhmien koosta ja henkilöstömitoituksesta sekä henkilöstön kelpoisuuksista (Varhaiskasvatustalain 2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

(Opetushallitus 2018, 17, 23) linjataan, että kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin varhaiskasvatuksen eri muodoissa.

Perhepäivähoidon voi nähdä aikanaan syntyneen perinteisen lastenhoitokäsityksen perustalle. Sen alkumuotona pidetään lastenhoidon tapaa, jossa lapset on viety äidin työ-säkäynnin vuoksi hoitoon naapuriperheeseen. Perhepäivähoito-käsitettä on kuitenkin käytetty vasta päivähoitolain aikana. (Välimäki 1999.) Perhepäivähoidossa on alusta asti korostettu kodinomaista hoivaa ja kasvatusta sekä pidetty tärkeänä epämuodollista, perhepäivähoitajan persoonaan kiinnittyvää osaamista (Parrila 2002; Tikka 2007; Välimäki 2018.) Päiväkotien perusta puolestaan on kasvatus-opetuksellinen. Päiväkotitoiminta kehittyi 1800-luvun kuluessa, jolloin tarve yhteiskunnan organisoimalle lastenhoidolle alkoi lisääntyä. Päiväkodit ovat kuitenkin alkuaikoinaan olleet eritoten kasvatus- ja opetuspalveluja, joilla on ollut kansansivistyksellinen tehtävä. (Niiranen & Kinos 2001; Välimäki 1999.)

Viimeaikaiset varhaiskasvatuksen uudistukset ovat konkretisoituneet erityisesti päiväkotitoiminnassa, jossa on toteutettu tutkimusta ja kehittämistä ja korostettu pedagogista ja ammatillista osaamista (Alila ym. 2014; Parrila 2002). Perhepäivähoitoa puolestaan on kuvattu varhaiskasvatuksesta erilliseksi, sivuutetuksi ja marginaaliseksi. Perhepäivähoito työnä on edelleen hahmotettu epäviralliseksi, naisten kotona tekemäksi hoivatyöksi. Toisaalta varhaiskasvatuksen roolin vahvistuessa on alettu kiinnittää huomiota myös perhepäivähoidon kasvatukselliseen tehtävään ja ammatillistumiseen. (Parrila 2002; Tikka 2007; Välimäki 2018.) Tämä on ilmennyt esimerkiksi perhepäivähoitajan ammattitutkinnon rakentamisena. Samalla perhepäivähoidon osuus kaikista varhaiskasvatuspalveluista on Suomessa jo pitkään vähentynyt (Säkinen & Kuoppala 2018).

Tutkimusmetodi ja aineisto

Hyödynnämme tutkimuksessamme diskurssianalyysia ja erityisesti sen retorisesti

painottunutta suuntausta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016; myös esim. Potter 1996, 98–120). Analysoimme yksityiskohtaisesti kunnallisten viranhaltijoiden haastatteluissa esittämiä kuvauksia perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan järjestämisestä omassa kunnassaan. Tarkastelemme, millaisia merkityksiä näissä kuvauksissa perhepäivähoitoon ja päiväkotiin liitetään ja kuinka merkityksiä käytetään perustelemaan perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan olemassaoloa, järjestämistä ja toimintaa (Jokinen & Juhila 2016; Suoninen 2016b).

Tutkimuksemme on osa Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa CHILDCARE-tutkimushanketta (SA293049 ja SA314317), jossa tarkasteltiin suomalaista lastenhoito- ja varhaiskasvatusjärjestelmää tasa-arvon näkökulmasta. Hyödynsimme haastatteluaineistoa, joka on kerätty hankkeeseen osallistuneissa kymmenessä suomalaisessa kunnassa. Tilastokeskuksen (2018) luokituksessa tutkimuskunnista kuusi oli kaupunkimaisia kuntia, kaksi taajaan asuttuja ja kaksi maaseutumaisia kuntia. Kuntien kesken ilmeni vaihtelua varhaiskasvatuksen palvelurakenteessa ja kunnassa tehdyissä varhaiskasvatusta koskevissa päätöksissä. (Ks. Hietämäki ym. 2017.)

Diskursiivinen institutionalismi korostaa poliittisten toimijoiden merkitystä instituutioiden tuottajina (Schmidt 2008). Tutkimuskuntiemme sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen viranhaltijoiden voidaan katsoa osallistuvan omassa tehtävässään poliittisen päätöksenteon prosessiin. Heillä on paikallispolitiikkojen ohella keskeinen rooli kuntapolitiikassa esimerkiksi varhaiskasvatusta koskevien päätösten valmistelijoina. Viranhaltijat myös viestivät varhaiskasvatuksen asiakasperheiden kanssa ja ohjaavat heitä erilaisten palvelujen piiriin omassa kunnassaan. Haastatteluihin osallistui 42 viranhaltijaa, joiden virkanimikkeitä olivat muun muassa sivistystoimenjohtaja, varhaiskasvatuspäällikkö ja päiväkodin johtaja. Nimikkeiden vaihtelusta huolimatta haastattelut edustivat omissa kunnissaan sitä tahoja, joka valmistelee tai esittelee varhaiskasvatuksen järjestämistä koskevia päätöksiä.

Haastattelut toteutettiin vuonna 2016 ja niiden keskimääräinen kesto oli noin 90 minuuttia. Haastattelijoina toimi yhdeksän henkilöä, jotka tunsivat hyvin hankkeen kokonaisuuden ja olivat suunnitelleet haastattelut sekä valmistautuneet niihin yhdessä. Haastattelutilanteessa haastateltavaa pyydettiin kertomaan kunnan varhaiskasvatuksesta ja lastenhoidosta vapaamuotoisesti kunnan varhaiskasvatuksen palvelurakennetta, lastenhoidon tukia ja varhaiskasvatuksen päätöksentekoa koskevien teemojen avulla. Haastateltaville oli kerrottu ennen haastattelua, millaisista teemoista keskustellaan.

Haastattelujen toteutuksessa pyrittiin diskursiivisten periaatteiden mukaisesti siihen, että viranhaltijoiden oli mahdollista tuottaa monipuolisia kuvauksia perhepäivähoidosta ja päiväkotitoiminnasta (Juhila & Suoninen 2016). Haastattelupuheen katsoimme muotoutuvan tilanteisesti, vuorovaikutuksessa haastateltavan ja haastattelijan välillä. Toisena keskustelutilanteessa käsiteltyjä teemoja voitaisiin pohtia toisin kuin miten niistä tutkimushaastatteluissa puhuttiin. Siten haastatteluissa ilmenevät jäsennykset ovat ainakin mahdollisia puhetapoja kuvata ja muodostaa perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan merkityksiä, joskaan eivät ainoita. (Suoninen 2016a.)

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa luimme aineiston huolellisesti läpi ja erotimme siitä perhepäivähoitoa ja päiväkotitoimintaa käsittelevät keskustelukohdat. Seuraavaksi eritelimme eri toimintamuotoihin liittyvää puhetta esittämällä aineistolle sekä sisällöllisiä että retorisia analyttisiä kysymyksiä. Tarkastelimme esimerkiksi, mitä perhepäivähoidosta ja päiväkotitoiminnasta puhuttiin, mistä puhuttiin paljon ja mistä vähän, ja millaisilla kielellisillä tavoilla puhutuista asioista kerrottiin.

Seuraavaksi vertailimme analyttisten kysymysten avulla eriteltyä puhetta. Havaitsimme, että perhepäivähoitoon ja päiväkotitoimintaan liittyvä puhe koostui keskenään erilaisista, tietyn tyyppisistä sanastoista ja ilmaisun tavoista. Perhepäivähoitoa kuvattiin

esimerkiksi ilmaisuilla ”pehmeys”, ”kiireettömyys” ja ”kodinomaisuus” sekä ”persoonalla tekeminen”. Päiväkotitoiminnasta kerrottiin vaikkapa ”varhaiskasvatuksena”, ”tavoitteellisenä toimintana” sekä ”lapsen oppimisen ja valmiuksien lisääntymisenä”. Molempiin palveluihin liittyi myös puhetta, joissa kuvattiin eri toimintamuotoihin ”sopivia” lapsia.

Perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan sanastot muodostivat siten omanlaisiaan, jossain määrin yhdenmukaisia merkityssysteemejä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 27–36), joita nimitämme puhetavoiksi. Seuraavissa luvuissa kuvaamme yksityiskohtaisemmin puhetapojen rakentumista aineistossa ja sitä, millaisiksi perhepäivähoidon ja päiväkodin instituutiot näissä puhetavoissa tuotettiin.

Kodinomainen perhepäivähoito

Perhepäivähoidon tehtävän viranhaltijapuheessa voi tiivistää näkemykseksi palvelusta, joka on kodinomainen, epävirallinen ja lähellä ihmisten yksityiselämää. Tätä tuotettiin kahdenlaisella puhetavalla, joista toisessa perhepäivähoito kuvautui kodin ihanteellisuuden näkökulmasta, toisessa perhepäivähoitajan persoonan kautta.

Perhepäivähoitoon liittyi runsaasti puhetta, jossa kotiympäristö asetettiin lapsen ensisijaiseksi ja toivottavimmaksi kasvuympäristöksi. Nimitämme tätä *kotipuheeksi*. Puhetavassa pienen lapsen hoitaminen kotona kuvattiin toivottavaksi asiaksi ja vastaavasti lapsen varhaiskasvatuksen aloitus voitiin kertoa esimerkiksi ”tilanteen vaatimaksi” asiaksi, joka ”tuntuu pahalta” tai on ”ikävä tosiasia”. Näihin tilanteisiin perhepäivähoidon kerrottiin olevan sopiva palvelu. Erään haastateltavan mukaan: ”Et sen (äitiysloman) jälkeen jos se tilanne vaatii että se laps tuodaan ja tulee sinne päivähoitoon, että jos olis vaan suinkin mahdollista ni mä varmaan sen kaikkein pienimmän veisin sinne perhepäivähoitoon kuitenkin.” Siten perhepäivähoito asetettiin kotia korvaavaksi vaihtoehdoksi tilanteessa, jossa lapsen ei ole mahdollista olla kotona.

Kotipuheen logiikan ytimenä oli kotiympäristön ja perhepäivähoidon rinnastaminen keskenään ja niiden tulkitseminen lapselle miellyttäväksi kasvuympäristöiksi. Päiväkotitoimintaa kuvattiin tällöin näistä poikkeavaksi, lapselle epämiellyttäväksi ympäristöksi. Taulukkoon 1 on koottu eri ympäristöjä kuvaavia ilmaisuja.

Taulukko 1 osoittaa, kuinka sekä kotiin että perhepäivähoitoon liitettiin mielikuvia esimerkiksi pehmeystä, pysyvyydestä, yhdessä olosta ja ajasta aikuisen kanssa sekä arjen kiireettömyydestä. Päiväkotiin puolestaan liitettiin ympäristön vaatavuus, aikuisten vaihtuvuus, suuret ryhmät ja kiire. Näin rakentui merkitys kotiympäristön ihanteellisuudesta, perhepäivähoidon kodinomaisuudesta ja kodinomaisuuden toivottavuudesta lapselle.

Kotiympäristön ihanteellisuutta tuotettiin myös kerronnassa, jossa perhepäivähoito kuvattiin institutionaalista rakenteista vapaaksi. Tämä tarkoitti, että viranhaltijat korostivat perhepäivähoidon yksilöllisiä ja joustavia toimintamahdollisuuksia verrattuna päiväkodin ”jäykkiin” rakenteisiin. Eräs haastateltava luonnehtii päiväkotia ”raskaasti liikahteleväksi ja vaikeasti ihmisten joukkoon pääseväksi”, kun perhepäivähoitajia hän puolestaan kuvaa ”agentteina, jotka täällä elävät jo sitä perheenomaista”. Toinen haastateltava kertoo:

Hoitajat aika pitkälle sitten sen ryhmänsä mukaan (...) ni joku hoitaja saattaa sanoo että meidän on vaan oltava, sitten jo, sisällä, puoli yhdeltätoista

koska lapset alkaa väsymään. (...) Sitte joku toinen hoitaja sanoo että, me vielä, me joskus yhdentoista aikaan vast tullaan sisälle. (...) Ni he pysyy et, he tekee tällästä, tiettyy. Sit taas ku päiväkodissa on tietysti se että kun siellä ruoka tulee tiettyyn aikaan ja sit siel on viel ne muut ryhmät mitkä vaikuttaa et ei voi lähtee, yhtenä ryhmänä niin paljon, mä en tiä sooloilemaan

Toisen perhepäivähoitoa jäsentävän puhettavan ytimenä oli perhepäivähoitajan persoonana. *Persoonapuheessa* oli olennaista, että perhepäivähoitajan ammatillisuutta tuotettiin muiden kuin ammattiin liittyvien piirteiden perusteella. Muodollisen koulutuksen tuottamaa osaamista ei asetettu tarpeelliseksi hyvälle perhepäivähoitolle, vaan henkilökohtaiset ominaisuudet kuvattiin ratkaiseviksi. Eräs viranhaltija kertoo: ”Ei meillä oo koulutusvaatimusta ollu, välttämättä et se on enempi se, ne henkilökohtaiset ominaisuudet ja semmoset sitten mitkä ratkasee.” Toisen viranhaltijan mukaan ”perhepäivähoitos on se että, kun jokainen tekee niin, vahvasti sillä omalla persoonallaan ja omassa toimintaympäristössään”. Hoitajasta voitiin puhua lähiympäristössä tunnettuna ja pidettynä henkilönä esimerkiksi seuraavasti:

niin sellanen, joka, (nimi), jonka koko kaupunginosa tuntee, joka on asukasyhdistyksen, höylä ja on ollu leikkipuistotähtinä vuosikymmeniä, ja on ollu perhepäivähoitajana. Ja tuntee kaikki päiväkotienkin lapset nimeltä ja [naurahdetaan] niitten vanhemmat ne kaikki morjesta sitä (...) Ja sen kans jutellaan

TAULUKKO 1. Kotia, perhepäivähoitoa ja päiväkotitoimintaa kuvaavia ilmaisuja aineistossa

Koti	Perhepäivähoito	Päiväkotitoiminta
<ul style="list-style-type: none"> - perhearjen arvoa - tehdään yhdessä perheenä - olla omien vanhempienkin/äidin kanssa - lapsen etu - saa sen lapsuuden kotona - oikeus olla (kotona) - kiireetöntä aikaa - vapaapäivillä - nukkua aamulla pidempään 	<ul style="list-style-type: none"> - kodinomaisuus - perheenomaista - pienempi ryhmä - pehmeämpää - omaleimaisuus - aikuisen läsnäolo - pysyvät suhteet - hoitajalla on aikaa - kiireettömämpi päivä - juuri minun lastani varten 	<ul style="list-style-type: none"> - vaativa jo tämä ympäristö - ihan hirveää - liian täysiä ryhmiä - ei halua niihin isoihin ryhmiin - ahdistaa, että kun on kiire - vaihtuvuutta - lapselle pitkä päivä on pitkä - ollaan väsyneitä illalla

Perhepäivähoitaja kuvattiin ihmiseksi, joka antaa kotinsa perhepäivähoitopalvelun käyttööseen ja saattaa itsensä alttiiksi työn haavoittavuudelle. Tämä voitiin liittää "oikeanlaiseen" asenteeseen työtä kohtaan. Haastateltavat kertoivat perhepäivähoitajuudesta esimerkiksi näin:

"ku, omaan kotiinsa ottaa, ja tavallaan avaa ovet vieraille ihmisille, ja hoitaja yksistään kyl se on aika haavottuvainen"

"Ei näe nykyajan nuoret kato enää, se vaatii ihan omanlaisensa asenteen siihen. Sä annat kotisi."

Perhepäivähoitajan persoonaa voitiin tarkastella pohtimalla, onko hän "oikea ihminen alalla". Alalle sopivuuden kuvattiin syntyvän hoitajan suosiosta ja positiivisesta maineesta lasten vanhempien keskuudessa. Vanhempien saatettiin kertoa kykenevän tunnistamaan alalle sopimattomat perhepäivähoitajat. Erään viranhaltijan mukaan: "Kyllä ne sitten ottaa lapsensa sieltä pois jos näkee että tää ei oo oikea ihminen tällä alalla." Vastaavasti haastateltavat kertoivat vanhempien toivovan tiettyjä, esimerkiksi alueella suosittuja ja yleisesti "hyvinä" tunnettuja perhepäivähoitajia. Perhepäivähoitajan persoonasta puhuttaessa korostettiin myös perhepäivähoitajan ja vanhempien välisen suhteen merkitystä, mitä luonnehdittiin tyypillisesti "kemioiden synkaamiseksi" hoitajan ja vanhemman välillä. Suhdetta saatettiin pitää hyvän perhepäivähoiton kannalta tärkeämpänä kuin hoitajan suhdetta lapseen. Haastateltava kuva: "Sehän on tosi tärkeet et, mikä se, hoitajan ja vanhemman suhde on. Vaikka se laps, et hoitajal ja lapsel ois ihan hyvä suhde ni jos se vaan ei toimi se, aikuisten välinen suhde, ni, kyl se sit aika mahdotonta on."

Pedagoginen ja kuntouttava päiväkotitoiminta

Päiväkotitoiminnan luonne viranhaltijapuheessa näyttäytyi perhepäivähoitoa vahvemmin ammatillisena ja julkisen palvelun alueelle sijoittuvana. Kun perhepäivähoidosta

kerrottiin kodinomaisuutta ja palvelun epävirallisuutta tuottavin ilmaisin, päiväkotitoiminnan kuvauksissa esiintyi ammatillista sanastoa ja mainintoja varhaiskasvatuksen ja erityisen tuen ammattinimikkeistä. Varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin lähes yksinomaan päiväkotia koskevassa puheessa, ja tyypillisesti se rinnastettiin tarkoittamaan samaa kuin päiväkotitoiminta. Päiväkotitoiminnasta puhuttaessa työntekijöiden persoona ei korostunut toisin kuin perhepäivähoidon yhteydessä. Päiväkotia koskeva puhe ilmensi keskeisimminkin kahta päiväkodin tehtävää, jotka nimesimme pedagogiseksi ja kuntouttavaksi tehtäväksi.

Päiväkodin pedagoginen tehtävä esiintyi kahtena puhetapana, joista toisessa päiväkodista kerrottiin koulun, toisessa kodin näkökulmasta. Ensimmäisessä puhettavassa viranhaltijat kuvasivat päiväkotitoimintaa osaksi "luonnollista jatkumoa" päiväkodista esiopetuksen kautta kouluun. Nimesimme puhettavan *polkupuheeksi*. Haastateltavien mukaan päiväkodilla on pyrkimys "tukea lapsen opinpolkua madaltamalla kynnyksiä" kouluun mennessä. Eräs viranhaltija luonnehtii polkua "lapsen eduksi" ja kuva: "Niin että hän saisi siinä samassa päiväkodissa myöskin käydä niin pitkään että tulee se esiopetus suoritetuksi ja mielellään vielä että se päiväkoti on hyvin lähellä sitä koulua johon hän on lähdössä site, alottamaan sitä koulupolkua."

Päiväkodin toimintaan osallistumisen nähtiin lisäävän lapsen valmiutta kouluun, mitä kuvattiin "eväinä koulupolulle". Päiväkodin voitiin katsoa tuottavan tasa-arvoa antamalla kaikille lapsille näitä eväitä. Viranhaltija kuva: "Silloin kun meidän lapset on siellä varhaiskasvatuksessa niin silloin niitten lasten eväät (...) siihen koulupolulle ja siihen niin kyllä me mun mielestä siinä semmossa se on tasa-arvo myöskin."

Päiväkodin tarjoamiksi eväiksi nähtiin lasten sosiaalisten taitojen ja ryhmässä toimimisen vahvistuminen sekä rohkeuden kasvaminen. Näiden kerrottiin olevan varhaiskasvatuksen laatutekijöitä ja tärkeitä tavoitteita lapsen

kouluvalmiuden kannalta. Koulua luonnehdittiin päiväkotiin verrattuna "isommaksi maailmaksi", jossa näitä taitoja enemmän tarvitaan. Päiväkodille hahmottui näin tehtäväksi lapsen valmistaminen koulun vaatimuksiin. Erään haastateltavan mukaan: "Me kuitenkin tarjotaan laadukasta, varhaiskasvatusta. Elikä, kyllähän laps siellä [päiväkodissa] sitten, oppii toimimaan ryhmässä ja saa ehkä niitä valmiuksi sit sinne kouluun. (...) Joku laps voi saada rohkeuttaki sitte, ku menee sinne sit sin isompaan koulumaailmaan."

Toisessa päiväkodin pedagogista tehtävää tuottavassa puhetavassa päiväkotitoiminta kuvattiin kotiympäristöä, erityisesti vanhempien antamaa kasvatusta täydentäväksi toiminnaksi. Viranhaltijat kertoivat, että päiväkodissa lapsi voi osallistua monipuolisempaan toimintaan ja oppia sosiaalisia taitoja paremmin kuin kotona. Tyypillisesti tätä kuvattiin "virikkeiden saamisena" tai "virikkeelliseen toimintaan" osallistumisena, minkä mukaan nimesimme puhettavan *virikepuheeksi*. Päiväkodin kerrottiin tarjoavan virikkeitä, jos lapsen vanhempi ei voi tai ehdi järjestää tarpeeksi toimintaa kotona tai "perheellä ei ole voimavaroja". Päiväkodin ryhmätoimintaa voitiin kuvata hyödylliseksi esimerkiksi silloin, kun lapsella ei ole perheessä sisaruksia. Erään haastateltavan mukaan:

Siis se virikkeellinen toiminta. Erilaiset, tuntuu ettei kotiäitinä tai kotona ollessakaan äitinä välttämättä ehtinyt niin paljon lapsiin (...) Ja sitten tietenkin tulee ne omat vahvuudet, ehkä et mitä ite tykkää tehdä. Mut et lapset saa sillain monipuolisempaa, toimintaa ja kokemuksia sitten siellä päiväkodissa. Ja sitten ne ehdottomasti ne sosiaalisten taitojen kehittyminen on tärkeä. Mietin et varsinkin, jos on, ainoon tai yks lapsi perheessä.

Päiväkodin kuntouttavaa tehtävää tuottavassa puheessa päiväkodin kerrottiin tarjoavan kuntouttavaa tukea ja palveluja erityiseksi kuvatulle lapselle. Nimitämme tätä *tukipalvelupuheeksi*. Kun päiväkodin pedagogista tehtävää tuottavissa puhetavoissa merkityksellisenä näyttäytyi päiväkotitoiminnan kasvatuksellinen tai opetuksellinen hyöty lapselle itselleen,

tukipalvelupuhe keskittyi enemmänkin lapsen ympäristöstä tulevaan pyrkimykseen tukea ja kuntouttaa niitä, joilla on erityisvaikeuksia. Toiminnan kasvatuksellisesta merkityksestä ei tukipalvelupuheessa keskusteltu.

Tukipalvelupuheessa kuvattiin lasten ryhmä, jolle tuotettiin tietty erillisuus muista lapsista. Erityislapsiksi mainittiin lapset, joilla on diagnosoituja tai muulla tavoin tunnistettuja erityisvaikeuksia. Heitä voitiin kuvata esimerkiksi: "oma ryhmä sitten näille lapsille", "mutta että niitä on, joka ryhmässä. Ja ihan tämmösiä diagnosoituja" tai "sinne on ohjautunu aina sitte tämmöset erityistä tukea tarvitsevat". Erityisiksi tulkittujen katsottiin ensisijaisesti kuuluvan päiväkotiin. Haastateltavat saattoivat todeta, että lapsi siirtyy "tietenkin" perhepäivähoidosta päiväkotiin, mikäli erityisyys ilmenee perhepäivähoidossa olevalla lapsella, tai erityislapsi ohjataan "yleensä" tai "ilman muuta" jo alusta alkaen päiväkotiin.

Puhettavan ytimessä korostettiin päiväkodin mahdollisuuksia tarjota kuntouttavaa tukea näille lapsille. Erityislapsen paikkaa päiväkodissa perusteltiin päiväkodin kyvyllä reagoida "mahdollisimman varhain" lapsen tuen tarpeeseen. Eräs haastateltava kertoo päiväkotiiin liittyen: "Kun laps on, meillä, varhaiskasvatuksen piirissä ni sit me, saadaan se tuki, jos hänellä on jotain tuen tarvetta, ni niille lapsille ni mä aattelen et se on hyvä et me saadaan, lähdetty tarjoomaan sitä tukee mahdollisimman varhais vaiheessa." Varhaisen tuen tärkeyttä voitiin perustella esimerkiksi "koska sitten ennaltaehkästään niitä vaikeuksia mitä esimerkiks esiopetusvuonna voi tulla". Päiväkodin kuntouttava tehtävä näyttäytyi tuen tarpeen vähentämisenä ja mahdollisten vaikeuksien estämisenä tulevaisuudessa.

Tukipalvelupuheessa käytettiin erityisen tuen antamisesta tyypillisesti ilmaisuja "satsaaminen", "panostaminen" ja "hyvät resurssit", joilla kuvattiin päiväkotien erityispalveluiden tilannetta. Puheessa esiteltiin ja luoteloitiin tukipalveluita, joita kunnan päiväkodeissa on tarjolla esimerkiksi seuraavasti:

Meillähän on se huolen puheeksi ottaminen -systemi. (...) Sittenhän meillä on erityislastentarhanopettajan palvelut saatavilla, aina tarvittaessa. Kuntoutusohjaaja käy meillä kaks kertaa viikossa (...) ja (kielellistä) kerhoa meillä on pidetty, (...) Ja sittehän meillä käy täällä, käy myös puheterapeuttia käy fysioterapeuttia toimintaterapeuttia, ja niitten kanssa ollaan sitte yhteistyössä (...) Ja sittehän meillä on tosiaan semmonen-- moniammatillinen, asiantuntijatiimi

Hyvien resurssien ja palvelujen esittelyn voi tulkita pyrkimykseksi tuoda esille kunnan panostusta päiväkotien erityistuen palveluihin. Samalla päiväkotitoinstituutio kytkettiin kunnan ammatilliseen tukipalveluverkostoon. Näin erityistuen palvelujen järjestäminen näyttäytyi puheessa kunnan tärkeänä tehtävänä, jossa päiväkodilla on keskeinen rooli.

Lapsen ikä palvelujen erottelijana

Erotimme aineistosta omanlaisensa puhe-tavan, jossa ilmeni runsaasti kerrontaa siitä, minkä ikäisenä lapsen olisi sopivaa osallistua perhepäivähoitoon ja päiväkotitoinmittaan. Nimesimme puhettavan *ikäpuheeksi*. Ikäpuheta ilmeni molempiin palveluihin liittyvissä puhetavoissa, ja sitä perusteltiin perhepäivähoidon kodinomaisuuden ja päiväkotitoinmittan pedagogisuuden avulla.

Ikäpuheessa annettiin ymmärtää, että lasten on ihanteellista osallistua perhepäivähoitoon ja päiväkotitoinmittaan iän mukaisena jatkumona. Eräs viranhaltija kertoo: "Mä varmaan sen kaikkein pienimmän veisin sinne perhepäivähoitoon kuitenkin, ja vasta sitte vähän isompana toisin sen sinne, päiväkotiin." Perhepäivähoitoa voitiin luonnehtia sopivammaksi pienelle lapselle perhepäivähoidon "pehmeiden" vuoksi, esimerkiksi seuraavasti: "Vaikuttaa tietysti varmaan se lapsen ikä. Jos se on tosi pieni ni aatellaan et se perhepäivähoito on sitä, pehmeempää ehkä hoitomuotoon niin ku onki aluks." Esimerkissä voi tulkita ilmaisen perhepäivähoidon pehmeystä viittaavan kotipuheen tapaan rinnastaa koti ja perhepäivähoito samankaltaisilla

myönteisiksi tulkittavilla ilmauksilla toisiinsa. Samalla haastateltava tulee tuottaneeksi tulkinnan, että varhaiskasvatuksen "pehmeys" ei ole enää isommille lapsille yhtä tärkeää.

Isomman lapsen kuvattiin kaipaavan ikäistään seuraa ja ryhmätoimintaa, joita kerrottiin olevan tarjolla päiväkodissa. Perhepäivähoidon ei tällä perusteella nähty enää sopivan tai "riittävän" vanhemmalle lapselle. Erään haastateltavan mukaan:

Et kyllä sit isompien lasten kohdalla, ja kyllä sit jos esimerkiksi on viisivuotiaasta jo kyse niin kyl me sitten jo ihan suositellaan sitä päiväkotia, et ei perhepäivähoito enää siinä vaiheessa. (...) Mut et kyl se sit rupee oleen varmaan, siellä lähempänä eskari-ikää ni se et laps alkaa kaipaamaan sitä semmosta omanikästä.

Esimerkissä päiväkotitoinmittan sopiminen isommille lapsille saa perustelunsa päiväkotitoinmittalle kuvattua vertaisryhmätoiminnan tarjoamisen tehtävästä. Koska isommille ei enää tietyssä iässä kerrota suositeltavan perhepäivähoitoa, muodostuu käänteisesti kuva, että sitä voidaan suositella nuoremmille lapsille. Perhepäivähoidon ei kuvata tarjoavan päiväkodin tavoin ikätoveriseuraa, ja siten kohdentamalla perhepäivähoitoa pienille tuotetaan oletus, etteivät pienet kaipa tai tarvitse vertaisseuraa siinä määrin kuin isommat.

Eräs haastateltava kertoo päiväkodin sopivuudesta isommalle lapselle: "Mun mielestä siinä, vaiheessa kun ite mieltii et omia lapsia kolmivuotiaana. Niin siinä vaiheessa varmaan lapsella tulee se jo että, tarvi vähän olla muutakin kuin pelkkä koti." Toinen vastaaja puolestaan kuvaa alle kolmivuotiaalle sopivaa ympäristöä: "Mun mielestäni se hiekkalaatikko siellä [kotona] riittää." Puheessa päiväkodin nähdään tarjoavan sellaista, mitä kolmivuotiaat jo tarvitsevat. Samalla kotiympäristö näyttää alle kolmivuotiaalle riittävänä. Puhe saa siten perustelua sekä perhepäivähoidon kodinomaisuudesta merkityksestä kuin myös päiväkotitoinmittan kotikasvatusta täydentävää tehtävästä.

Yhteenveto ja keskustelua

Tutkimuksemme osoittaa, että viranhaltijat esittävät haastattelupuheessaan yhdenmukaisia tulkintoja perhepäivähoidosta ja päiväkotitoiminnasta ja niiden tehtävästä palvelujärjestelmässä sekä merkityksestä lasten kannalta. Havaituissa puhetavoissa perhepäivähoidolle ja päiväkodille asetetaan toisistaan eroavia tehtäviä. Liitteenä olevaan taulukkoon 2 olemme koonneet yhteenvedon tutkimuksen keskeisistä tuloksista.

Tuloksissa huomio kiinnittyy siihen, kuinka erilaisina instituutioina perhepäivähoito ja päiväkotitoiminta viranhaltijapuheessa näyttäytyvät. Perhepäivähoidon kerronnassa merkitykselliseksi muodostuu palvelun sijoittuminen yksityisen alueelle; perhepäivähoito kuvautuu kodinomaiseksi ja instituution rakenteista vapaaksi sekä perhepäivähoitajan persoonaan kiinnittyväksi palveluksi. Päiväkotitoiminta puolestaan näyttäytyy perhepäivähoitoa ammatillisempana, ja sille asetetaan pedagoginen, kouluun valmistava ja kotiympäristöä täydentävä merkitys sekä erityisiä tukipalveluja tarjoava kuntouttava tehtävä. Tulkinnat perhepäivähoidon kodinomaisen ympäristön sopivuudesta pienelle lapselle ja vastaavasti päiväkodin pedagogisen vertaisryhmätoiminnan tarpeellisuudesta isommalle lapselle heijastuvat molempia instituutioita läpäisevässä ikäpuheessa.

Perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan asemat näyttävät saavan perusteluita perinteistä, joiden varaan toimintamuodot ovat alkuaikoinaan rakentuneet, sekä niiden nykyäänkin hahmottuvista erilaisista statuksista (ks. Campbell-Barr & Bogatić 2017; Niiranen & Kinno 2001; Parrila 2002; Tikka 2007; Välimäki 2018). Ikäpuhe heijastelee tulkintaa varhaiskasvatuskeskustelussa pitkään vallinneesta näkemyksestä alle ja yli kolmivuotiaille lapsille sopivista erilaisista varhaiskasvatusympäristöistä (Repo 2009; Rutanen & Karila 2013). Huomionarvoista on, että puhetavoilla perusteltiin perhepäivähoitoa ja päiväkotitoimintaa aineistossa johdonmukaisesti riippumatta

siitä, millaisessa tilanteessa ja kunnassa puhuttiin. Tämän voi katsoa osoittavan havaittujen diskurssien vahvuuden. Koska puhettavat pystyivät ”ylittämään” erilaiset keskustelukontekstit, niiden voi katsoa olevan sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen viranhaltijoiden puheessa yleisesti tunnistettavia ja siten melko vakiintuneita. (Goodman 2008.)

Havaittujen puhetapojen avulla voidaan tarkastella perhepäivähoito- ja päiväkotitoimintamuutosta ja jatkuvuutta (Schmidt 2008). Toimintamuotoja on vuosikymmenien ajan ohjannut sama lainsäädäntö ja opetussuunnitelma, joissa ne on asetettu toteuttamaan yhdenmukaisesti päivähoitoa ja varhaiskasvatusta. Samalla niiden eroja on käsitelty ohjausdokumenteissa melko vähän. (Laki lasten päivähoitosta 1973; Opetushallitus 2018; Stakes 2005; Varhaiskasvatuslaki 2018). Tutkimuksemme tulokset tuovat esiin, että kuntien varhaiskasvatuksen johtavalla tasolla, lähellä perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan käytännön järjestämistä, vallitsee vaihtelevia tulkintoja siitä, millaisia varhaiskasvatuspalvelut ovat ja mikä on niiden tehtävä. Näyttää siis siltä, ettei pitkä historia yhteisen lainsäädännön alla ole yhdenmukaistanut tulkintoja, vaan perhepäivähoito ja päiväkotitoiminta tuotetaan vakiintuneesti erilaisiksi. Voidaan sanoa, että institutionaalinen varhaiskasvatus on havaituissa paikallisissa puhetavoissa perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan osalta eriytynyt. Ohjausdokumenteissa ei myöskään ilmene erityistä ”vaatimusta” palvelujen yhdenmukaisuudesta, mikä mahdollistaa tämän eriytyneisyyden jatkuvuuden. Havaitsemamme puhettavat ovat siten esimerkki instituutioiden tehtävien ja tarkoituksen dynaamisesta, moniselitteisestä rakentumisesta yhteiskunnan eri tasoilla (Alasuutari 2015; Schmidt 2008).

Suomalaisten varhaiskasvatuksen ohjausasiakirjojen uudistumisen jälkeen varhaiskasvatusinstituution tehtävän tulkitseminen kasvatuksiksi ja koulutukseksi on vahvistunut (Karila 2016). Tässä on kiinnitytty kansainvälisesti vallitsevaan näkemykseen, jossa

TAULUKKO 2. Perhepäivähoito- ja päiväkotit-instituutio varhaiskasvatuksen kunnallisten viranhaltijoiden puheessa

Instituutio	Tyypillisiä puhetapoja	Tehtävä	Kenelle kohdennetaan?
Perhepäivähoito	<p><i>kotipuhe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * kotihoidon ensisijaisuuden korostaminen * kodin ja perhepäivähoidon rinnastaminen ”hyviksi”, päiväkodin kuvaaminen ”huonoksi” * joustava toiminta julkisista rakenteista ”vapaana” 	<p>toimii kodinomaisena ympäristönä ja epävirallisena palveluna lähellä ihmisten yksityiselämää</p>	<p>pienelle lapselle</p> <ul style="list-style-type: none"> * tarvitsee kodinomaisuutta ja persoonaltaan ”sopivan” hoitajan, jolla hyvä suhde lapsen vanhempiin
	<p><i>persoonapuhe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * perhepäivähoitajan persoonan keskeisyys * ”kemioiden synkkaaminen” hoitajan ja vanhempien välillä 		
Päiväkoti-toiminta	<p><i>polkupuhe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * päiväkodin asemoiminen koulupolulle * lasten ”eväiden” lisääminen 	<p>valmistaa lasta kouluun vahvistamalla sosiaalisia taitoja</p>	<p>isommalle lapselle</p> <ul style="list-style-type: none"> * tarvitsee kouluvalmiuksia, monipuolista toimintaa ja vertaisryhmää
	<p><i>virikepuhe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * päiväkodin kuvaaminen ”virikkeellisempänä” kuin kodin kasvu ympäristö 		
	<p><i>tukipalvelupuhe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * lapsen ”erityisyyden” tuottaminen * päiväkodin tukipalveluresurssien korostaminen 	<p>kuntouttaa ja tukee varhaisessa vaiheessa tukipalvelujen avulla</p>	<p>erityislapselle</p> <ul style="list-style-type: none"> * tarvitsee tukea

varhaiskasvatuksella on tärkeä asema kasvat- ja koulutusjärjestelmässä (esim. Heckman 2011; OECD 2017). Tutkimuksessamme haavittujen päiväkotitoiminnan pedagogista tehtävää tuottavien puhetapojen voi katsoa mukailevan perhepäivähoitoa vahvemmin tätä keskustelua. Tulosten perusteella ei kuitenkaan voi tehdä johtopäätöstä siitä, että päiväkotia koskevissa puhetavoissa ilmeni nimenomaan tuore varhaiskasvatuksen tehtävän muutos. Tuomalla esiin varhaiskasvatukselta vallitsevien tulkintojen kirjavuuden tutkimuksemme antaa ennemminkin viitteitä siitä, että uusimmat varhaiskasvatusta koskevat muutokset voivat välittyä paikallisia varhaiskasvatusratkaisuja ohjaaviksi diskursiivisiksi käytännöiksi vaihtelevasti (ks. myös Fjällström 2018; Karila ym. 2017), eivätkä ne ainakaan vielä ole saaneet vahvaa asemaa.

Perhepäivähoitoa ja päiväkotitoimintaa koskevien puhetapojen vaihtelevuus antaa aihetta pohtia palvelujen tulevaisuuden kehittämistarpeita. Varhaiskasvatuksen uudistuttua on korostettu kaikkien lasten yhtäläistä oikeutta osallistua laadukkaaseen varhaiskasvatukseen (esim. Karila 2016). Tämän tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen keskeisimmät muodot tuotetaan hyvin erilaisiksi ja niitä kohdennetaan erilaisille lapsille. Voidaan perustellusti kysyä, millaisia seurauksia tällä on kuntien ratkaisuille niiden päättäessä varhaiskasvatuksen palvelutarjonnasta ja eri palvelumuotojen suuntaamisesta erilaisille käyttäjryhmille. Voidaan myös pohtia, mitä vaihtelevat merkityksenannot tarkoittavat nykyisen normiohjaavan varhaiskasvatussuunnitelman linjausten toteutumisen kannalta. Olisikin jatkossa tärkeää tutkia varhaiskasvatuksen käytännön toteuttamista molemmissa toimintamuodoissa.

Tulevien tutkimusten selvitettäväksi jää, millainen merkitys tästä tutkimuksesta saadulle tiedolle lopulta annetaan ja millaisia käytännön vaikutuksia perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan erilaisilla asemilla voi kunnissa olla. Tulostemme perusteella voi kuitenkin vähintään esittää, että varhaiskasvatuksen

tulevaisuuden kehittämisspyrkimyksissä olisi tärkeää kiinnittää huomiota perhepäivähoidon ja päiväkotitoiminnan vaihteleviin puhetapoihin ja keskustella näiden palvelujen asemista varhaiskasvatuksen toimintamuotoina.

Viitteet

¹ Artikkelin 2. ja 3. kirjoittajan ohella haastatteluihin osallistuvut tutkijat Petteri Eerola, Anu Kuukka, Maiju Paananen, Katja Repo, Ville Ruutiainen, Anna Siippainen ja Johanna Vainio.

Lähteet

- Alasuutari, M. 2009. Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 54–69.
- Alasuutari, P. 2015. The discursive side of new institutionalism. *Cultural Sociology* 9 (2), 162–184. <https://doi.org/10.1177/1749975514561805>
- Alasuutari, P. & Alasuutari, M. 2012. The domestication of early childhood education plans in Finland. *Global Social Policy* 12 (2), 129–148. <https://doi.org/10.1177/1468018112443684>
- Alho-Kivi, H. 1999. Perhepäivähoito lapsen oppimisympäristönä: Perhepäivähoitolasten oppimisvalmiuksien tukeminen Oppiva-projektista saatujen kokemusten valossa. Lisensiaatintyö. Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat: Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmän tueksi. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12.
- Campbell-Barr, V. & Bogatić, K. 2017. Global to local perspectives of early childhood education and care. *Early Child Development and Care* 187 (10), 1461–1470. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1342436>
- Campbell-Barr, V. & Nygård, M. 2014. Losing sight of the child? Human capital theory and its role for early childhood education and care policies in Finland and England since the mid-1990s. *Contemporary Issues in Early Childhood* 15 (4), 346–359. <https://doi.org/10.2304/ciec.2014.15.4.346>
- Fjällström, S. 2018. "Semmonen kevyempi vaihtoehto": Diskurssianalyttinen tutkimus muun varhaiskasvatuksen merkityksestä kuntien varhaiskasvatuspalveluna. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Goodman, S. 2008. The generalizability of discursive research. *Qualitative Research in Psychology* 5 (4), 265–275. <https://doi.org/10.1080/14780880802465890>

- Hallituksen esitys HE 34/2019 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatustilain ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.
- Heckman, J. J. 2011. The economics of inequality: The value of early childhood education. *American Educator* 35 (1), 31–47.
- Hietamäki, J., Kuusiholma, J., Räikkönen, E., Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Repo, K., Karila, K., Hautala, P., Kuukka, A., Paananen, M., Ruutiainen, V. & Eerola, P. 2017. Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä: CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Työpäpaperi 24/2017. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132438/URN_ISBN_978-952-302-869-2.pdf. (Luettu 22.1.2021.)
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2016. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 267–310.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 25–47.
- Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 445–462.
- Karila, K. 2012. A Nordic perspective on early childhood education and care policy. *European Journal of Education: Research, Development and Policy* 47 (4), 584–595. <https://doi.org/10.1111/ejed.12007>
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus: Tilannekatsaus. Toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6. Helsinki: Opetushallitus.
- Karila, K., Eerola, P., Alasuutari, M., Kuukka, A. & Siippainen, A. 2017. Varhaiskasvatuksen järjestämisen puhekehetykset kunnissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (4), 392–403.
- Kinos, J. 2008. Professionalism – a breeding ground for struggle. The example of the Finnish day-care centre. *European Early Childhood Education Research Journal* 16 (2), 224–241. <https://doi.org/10.1080/13502930802141642>
- Kuntalaki 2015. 410/10.4.2015.
- Laki lasten päivähoidosta 1973. 36/1.4.1973.
- Laki varhaiskasvatustilain muuttamisesta 2016. 108/29.1.2016.
- Lundkvist, M., Nyby, J., Autto, J. & Nygård, M. 2017. From universalism to selectivity? The background, discourses and ideas of recent early childhood education and care reforms in Finland. *Early Child Development and Care* 187 (10), 1543–1556. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1295041>
- Mahon, R., Anttonen, A., Bergqvist, C., Brennan, D. & Hobson, B. 2012. Convergent care regimes? Childcare arrangements in Australia, Canada, Finland and Sweden. *Journal of European Social Policy* 22 (4), 419–431. <https://doi.org/10.1177/0958928712449776>
- Morabito, C., Vandembroeck, M. & Roose, R. 2013. 'The greatest of equalisers': A critical review of international organisations. Views on early childhood care and education. *Journal of Social Policy* 42 (3), 451–467. <https://doi.org/10.1017/S0047279413000214>
- Niiranen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) *Varhaiskasvatuksen teoria-suuntauksia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 58–85.
- OECD. 2017. Starting strong 2017: Key OECD indicators on early childhood education and care. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264276116-en>
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus.
- Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää: Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. *Acta Universitatis Ouluensis E* 59.
- Potter, J. 1996. Representing reality: Discourse, rhetoric and social construction. London: Sage. <http://dx.doi.org/10.4135/9781446222119>
- Repo, K. 2009. Pienten lasten kotihoito – puolesta ja vastaan. Teoksessa A. Anttonen, H. Valokivi & M. Zechner (toim.) *Hoiva tutkimus, politiikka ja arki*. Tampere: Vastapaino, 219–237.
- Rutanen, N. & Karila, K. 2013. Institutionaaliset siirtymät alle kolmivuotiaista viskareiden ja eskareiden kautta kouluun. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhälä (toim.) *Päiväkodista peruskouluun: Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*. Raportit ja selvitykset 2013:17. Helsinki: Opetushallitus, 17–24.
- Schmidt, V. A. 2008. Discursive institutionalism: The explanatory power of ideas and discourse. *Annual Review of Political Science* 2008 (11), 303–326. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.060606.135342>
- Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Suomen perustuslaki 1999. 731/11.6.1999.
- Suoninen, E. 2016a. Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 51–72.
- Suoninen, E. 2016b. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 229–247.
- Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2018. Varhaiskasvatus 2017. Tilastoraportti 32/2018. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136962>. (Luettu 30.3.2019.)
- Tikka, T. 2007. Taitavaksi hoitajaksi, arvostetuksi kasvatustajaksi: Ammatillinen sosialisatio perhepäivähoitajan työssä. Joensuun yliopisto, yhteiskunta- ja aluetieteiden tutkimuskeskus.

- den tiedekunta. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 84.
- Tilastokeskus. 2018. Tilastollinen kuntaryhmitys. https://www.stat.fi/meta/kas/til_kuntaryhmit.html. (Luettu 26.2.2019.)
- Varhaiskasvatuslaki 2018. 540/13.7.2018.
- Välimäki, A-L. 1999. Lasten hoitopuu: Lasten päivähoitojärjestelmä Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Välimäki, A-L. 2018. Kun työ tulee hymyillen kotiin: Suomalaisen perhepäivähoidon 50 vuoden tarina 1960-luvulta 2010-luvulle. Acta Universitatis Ouluensis E 181.

Saapunut toimitukseen 10.6.2019

Hyväksytty julkaistavaksi 19.2.2021